

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема

„Прозата на Томас Пинчън. Идеологии. Наративни техники”

автор: ЛЮБА ПЕТРОВА АТАНАСОВА

докторант на самостоятелна подготовка в Катедра по литература, ЮЗУ
„Неофит Рилски”

рецензент: проф.дфн КАЛИНА ГРОЗЕВА ЛУКОВА

Представеният дисертационен труд включва увод, седем глави, заключение, библиография – общо 149 стр. Той търси изключително интелектуално приключение с прозата на мистериозния постмодернист Томас Пинчън.

Разбулването и проблематизирането на интелектуалната мистерия е заложено като изследователска задача на дисертацията. Още в увода е представен възможен подстъп към нея – рецепцията. Авторката съпоставя преводната рецепция на Томас Пинчън в България и в Русия, включително в идеологическата ѝ обремененост. Вероятно рецептивният кръг би могъл да се разшири още в европейски контекст и прозата на Пинчън да се зададе в европейска съпоставителна перспектива като интерпретативен код още в уводната част.

Макар че липсва претенция да се теоретизира постмодерният роман, Люба Атанасова постепенно изгражда възможна теоретична рамка, спрямо която се емблематизират конкретните текстуални анализи.

„Защо пък нещата да са лесно разбираеми?” Този творчески принцип на Пинчън се превръща и в изследователска нагласа. Още в

първа глава се отхвърля биографичният подход чрез проследяването на биографичните липси и се легитимира иманентното четене, присъщо за постмодерните конвенции. Необходимото идентифициране на текста Пинчън като постмодерен се осъществява чрез идеологията на постмодерната чувствителност, като важен маркер е типологизацията на постмодернистичния сюжет. С висока теоретична стойност е обговарянето на постмодерния герой в сравнение с героя на модернизма, като търсена оптика спрямо романите на Пинчън: „Оказва се, че в борбата с непознатото и необяснимото постмодерният герой избира за свое оръжие собствения си интелект, който в такава сътворена от самия него ситуация се обръща против него, и дотолкова плаши сам себе си, че в най-голяма част от случаите развива мания за преследване. Именно образът на човека потребител, попаднал на някакво „преследване“ от необясними тайни сили и темата за фантомния световен заговор се очертават като централен тип и централна тема за постмодерната литература”. (с.33)

Трета глава е посветена на романа на Пинчън „Обявяване на серия №49”. Доминиращ изследователски код е сравнителният жанров анализ на енигматичното повествование чрез характерното за постмодернизма преобръщане на устойчиви жанрови модели – детективски роман, исторически и театрален дискурс, традиционни комуникативни стратегии.

Текстът е интелектуална и комуникативна игра, и същевременно интертекстуален колаж. Посочена е играта с гласовете, но тя отвежда и към техники на „новия роман” на Н.Сарот – напр. „тропизмите” като пластичен хаос от думи и импулси.

Интересна е изследователската теза за играта със значещите имена, като Едипа Маас или Сан Нарциско: „Предполагам, при Пинчън имената на персонажите са твърде малко значещи, по-скоро като шеговито намигване или жест на някакъв велик комик, твърдо застанал срещу тираничната традиция за даване на имена”. (с.47) Дори да е така, тези имена със сигурност експлицират митологични пластове чрез иронична постмодерна дистанция.

Значимо постижение на изследването е конструирането на игровия механизъм чрез: постоянната смяна на маски и роли, театърът и „карнавалът на модерната чувствителност”, реалното и привидното, сакралното и профанното, мистификациите и асоциациите, семантичната разколебаност. Тези точни наблюдения биха могли да се свържат с теорията на Жил Делюз за симулакрумите в книгата му „Различие и повторение”. Според него симулакрумът не е проста имитация, а действие, чрез което самата идея за модел се оказва оспорена, преобърната. В света на симулакрумите всички твърдения са симулирани, произведени като оптичен ефект от по-дълбоката игра на различието и повторението.

В тази система се включват и свръхмодерните проблеми в творчеството на Пинчън, които подробно се обговарят в дисертацията: за идентичността, за информацията и комуникацията, за ентропията, като „несигурна, потвеждаща, невъзможна”. Героите на Пинчън са функции на ентропията – „безкрайни потоци от бърборещ боклук”. Както пише Люба Атанасова, „целият роман се занимава с всички аспекти на комуникацията.”(с.52) Количеството разчитаема информация, която Едипа ежедневно получава, всъщност е нула. Заливащите я знаци, символи, картини и отделни думи са несигурни,

съмнителни, небуквални. Нейният свят е свят на „ако” и на „може би”. В този смисъл липсата на комуникация проявява още една интертекстуална връзка – с Бекет и театъра на абсурда .

Ценни са наблюденията върху съноподобните състояния на Едипа и техният ефект в художествената система на романа. По принцип това е често състоянието на героя на модернизма (например „Просъниците” на Артур Шницлер от Виенски модернизъм), към чийто статус се завръща постмодернизмът именно като система от ретровълни. В този аспект може да се коментира доколко вътрешният монолог и потокът на съзнанието се трансформират от Пинчън в постмодерна, технологична параноя.

В четвърта глава се изследват жанровите стратегии на романа чрез постмодерните деструкции на историческия, детективския и готическия жанров код. Преобърнатата жанрова симбиоза доказва тезата на авторката за отказ от определена жанрова традиция чрез пародийна игра с жанрови модели или намеци, което предопределя рецептивната множественост или обратното – концептуалната и наративна недостъпност.

На принципа на пренареждането се анализират в пета глава късите разкази на Пинчън, които потвърждават и допълват вече изведената художествена система чрез идеите за идентичността (на мястото), подмяната, двойниците, индеферентността. Много добре са обговорени повествователните пространства в постмодерните им смисли, включително музикализациите и деструктивният им ефект. Изброени са редица препратки към автори и творби - Мелвил, Конрад, Фокнър, Емили Дикънсън, Уитман, Рилке, Борхес, Джойс, но спрямо

тях е нужно по-детайлно вглеждане, заради смислопораждащата интертекстуална игра. (Това чудесно е направено спрямо Шекспир).

В шеста глава се изследва първият роман на Пинчън. Това е романът инициал „V”, който предполага осъществената проблематизация на заглавната техника, но и възможност да се асоциират подобни техники при Стърн и Кафка. Отново анализът се фокусира върху жанровия пародийно-игрови микс от конструкти на шпионски, приключенски, политически, романтически, порнографски романи, което обяснява повествователната моноголикост.

Значими постижения в тази част са: изследването на обесията като състояние на постмодерния герой; проектирането на героите спрямо класическата двойка Дон Кихот – Санчо Панса; продуктивните наблюдения върху калиграфията и стилистиката на текста, проявяващи конфликта между същност и привидност; акцента върху ентропията като повествователен принцип; постдекадентското присъствие на изкуственото и ефекта на заместителите, като туристическото общество; идеологическата и наративна игра flip/ flop; религиозните и митологични реминисценции в аспекта сакрално-профанно, митове – демитизации и т.н.

Последната седма глава е резюмираща, ако така се чете и романът „Балистична крива”. Авторката прави убедителна историческа реконструкция на времето, в което е положено постмодерното битие на човека: „Модерният човек живее в плеонастична общност на безсмислени знаци, несвързани помежду си, разположени на различни равнища, че често му е невъзможно да ги разчете в огромния излишък от обекти, институции, хора.” (с.136)

Изследването на мултипликацията като постмодернистичен структуриращ код има приносен смисъл. Отново се проблематизира обесивният герой, битуващ в характерното за Пинчън амбивалентно пространство. Убедително е доказана тезата, че както текстът, така и четенето му е параноична нагласа, редувана с антипараноично усилие.

Заклучението е синтез на изследователските открития и закономерно се опира на М. Кундера в характеристиките за творчеството на Пинчън: съновидение, интелигентност, интелектуален синтез.

Представеният автореферат напълно изпълнява предназначението си. Той има ясна и логична композиция, и точно формулира тезите, научноизследователския инструментариум и постиженията на дисертацията. По нейната проблематика са публикувани три статии.

СТАНОВИЩЕ: Дисертационният труд на Люба Атанасова е смел, атрактивен и приносен прочит на енигматичните постмодерни текстове на Томас Пинчън, постигнат чрез адекватни научноизследователски техники. Това ми позволява с убеденост да препоръчам на уважаемото научно жури да предложи на Академичния съвет на ЮЗУ „Неофит Рилски” да присъди на Люба Петрова Атанасова образователната и научна степен „доктор”.

проф.дфн Калина Лукова

1.V. 2012 г.

Бургас